

*Her insan yedi
erdemini ve yedi
temel günahını
kendisi içinde
barındırır.*

MIGUEL DE UNAMUNO Üç Örnek Öykü ve Bir Önsöz

ÇEVİRİ: İNCİ KUT

MIGUEL DE UNAMUNO
ÜÇ ÖRNEK ÖYKÜ
VE
BİR ÖNSÖZ

Can Modern
Kısa Modern / 18

Üç Örnek Öykü ve Bir Önsöz, Miguel de Unamuno
Tres novelas ejemplares y un prólogo

İlk baskı (bu çeviride kaynak alınan baskı): Calpe, 1920.

© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ağustos 2020, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

İspanyolca aslından çeviren: İnci Kut

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Emrah İmre

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt:

Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-4470-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750744709

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

MIGUEL DE UNAMUNO
ÜÇ ÖRNEK ÖYKÜ
VE
BİR ÖNSÖZ

Öykü

İspanyolca aslından çeviren: İnci Kut

**Miguel de Unamuno'nun
Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:**

Sis, 2016

Yaman Adam, 2016

MIGUEL DE UNAMUNO, 29 Eylül 1864'te Bilbao'da doğdu. 98 kuşağının önde gelen temsilcilerinden olan İspanyol düşünür; roman, deneme, oyun ve şiir türünde eserler verdi. Hem monarşiye hem de faşizme karşı durdu. Salamanca Üniversitesi'nde üç kez rektörlük görevine getirildi. Diktatör Franco tarafından rektörlükten uzaklaştırıldığı 1936 senesinin son gününde, Salamanca'daki ev hapsinde öldü.

İNCİ KUT, lise öğrenimini 1960'ta Ankara Koleji'nde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı ve Varşova Üniversitesi İspanyol Filolojisi bölümlerinden mezun oldu. İspanyol dili ve grameri üzerine sözlükler ve dilbilgisi kitapları yayımladı. 1990 yılından başlayarak Miguel Delibes, Gabriel García Márquez, Isabel Allende, Mario Vargas Llosa, José Mauro de Vasconcelos ve Jose Saramago gibi İspanyol, Portekizli ve Güney Amerikalı yazarların roman ve öykülerini Türkçeye kazandırdı.

İçindekiler

Önsöz.....	11
İki Anne.....	25
Lumbría Markisi.....	59
Tam Bir Erkek.....	77

ÖNSÖZ

I

Üç Örnek Öykü ve Bir Önsöz! Bu kitabın başlığını pekâlâ “Dört Örnek Öykü” de koyabilirdim. Neden mi dört öykü? Çünkü bu önsöz de bir öykü sayılır da ondan. Evet bu da bir öykü, yani bir *novela*, ama –bakin bu noktada anlaşalım– bir *nívola* değil; bu bir *novela*.¹

İlk kez *Sis* adlı romanım için kullandığım –tam bir romandı o!– ve aynı kitabın 120-121.² sayfalarında neden kullandığımı da açıkladığım bu *nívola* lafı, kimler için diyeyim... eleştirmenlerim için bulduğum bir çıkış yolu olmuştu. Eleştirmenlerim mi? Hadi öyle diyelim, eleştirmenlerim için uydurmuştum bu kelimeyi. Onlar da bundan yararlanmayı gayet iyi bilmişlerdi, çünkü bu tür onların zihinsel tembel-

1. *Nívola*, Unamuno'nun uydurduğu ve “roman” anlamındaki *novela*'dan türettiği bir kelimedir. Yazar, eleştirmenlerin yapıtlarını roman türüne sokmamalarına aldırarak, “Benim yazdıklarım şayet *novela* değilse, varsın *nívola* oluversin,” demiştir. (Ç.N.)

2. Miguel de Unamuno, *Sis*, çev. Behçet Necatigil, Can Yayınları, İstanbul, 2016. (Y.N.)

liklerine pek güzel uyuyordu. Zihinsel tembellik, yani daha önce gördüklerine benzemeyen yazıları eleştirmeyi becerememek, kendilerini eleştiriye adanmış olanların en belirgin özelliğidir.

Bu önsözde –yani bu öyküde, ya da *novela* veya *nívola* diyelim– *nívola*’cılık konusuna yeniden dönmek zorunda kalacağız. Hem de piskoposlar misali birinci çoğul şahıs ekini kullanarak dönmek zorunda olduğumuzu söylüyorum, çünkü sen, ey okur ve ben, yani biz ikimiz geri döneceğiz bu konuya. Öyleyse şimdi gelelim şu “örnek alınacak öyküler” meselesine.

Örnek alınacak öyküler mi? Neden örnek alınacak öykü?

Miguel de Cervantes, *Don Quijote*’den sonra yayımladığı hikâyelerine *Örnek Alınacak Öyküler* adını koymuştu, çünkü önsözünde bize dediği gibi, “yararlı bir ders çıkarılmayacak hiçbir öykü olmaz”dı. Sonra da şöyle ekliyordu: “Buradaki amacım, muhterem vatandaşlarımızın önüne, her birinin, kendine de başkasına da haleb getirmeden, yani ne ruhuna ne de bedenine zarar vererek eğlenebileceği bir oyun masası koymaktı, çünkü düzgün ve hoş oyunlar insana zarardan ziyade yarar sağlar.” Hemen arkasından da şöyle diyordu: “Evet öyle, çünkü insanlar her zaman mabetlere gitmez, mihrapların önünde toplanmaz, ne kadar vasıflı olurlarsa olsunlar işleriyle güçleriyle her dakika meşgul olmazlar; acılı ruhların dinleneceği eğlence zamanları da vardır; işte o amaçla ağaçlıklı yollar açılır, çeşmelerden sular akıtılır, engebeli alanlar açılıp özenle bahçeler düzenlenir.” Sonra da şöyle ekliyordu: “Sana hiç çekinmeden şunu da söyleyeceğim: Bu öyküleri okumak, onu okuyan kişinin içinde şu ya da bu şekilde herhangi bir kötü istek veya düşünce uyandıracak olsaydı, öykülerimi halkın önüne çıkarmaktansa, onları yazdığım elimi kesip atardım; öbür dünyayla oyun oynayacak yaşta değilim artık, elli beş yaşımın üstüne dokuz daha koyarsak bu eli şimdilik kazanmış oluyorum.”

Bundan da şöyle bir sonuç çıkarabiliriz: Birincisi, Cervantes öy-

külerinde ahlaktan çok, bugün estetik diyebileceğimiz örnek olma niteliğini arıyordu ve böylelikle acı çeken ruhun dinlenebileceği bir eğlence alanı yaratmayı amaç edinmişti; ikincisi de, o yazdıklarına “örnek alınacak öyküler” demesi, onları yazdıktan sonra aklına gelmiş bir şeydi. Tıpkı bende de olduğu gibi.

Bu önsöz, önünde yer aldığı öykülerden sonra yazıldı, tıpkı bir dilbilgisi kitabının düzene koymaya çalıştığı bir dilden sonra yazıldığı ve bir ahlak öğretisinin açıklamaya çalıştığı erdemli ya da erdemsiz davranışların ortaya çıkmasından sonra oluşturulduğu gibi. Ve bu önsöz, bir bakıma bir başka öyküdür, öykülerimin öyküsüdür. Aynı zamanda benim romancılığımın da açıklamasıdır. Ya da isterseniz *nivola*’cılığımın açıklaması deyin.

Ben bunlara “örnek alınacak öyküler” diyorum, çünkü bunları ibret alınacak örnekler olarak sunuyorum –evet, aynen duyduğunuz gibi–, hayatın ve gerçeklerin ibretlik örnekleri olarak.

Gerçekler! Evet öyle, gerçekler!

Bu öykülerde acı çekenler, yani hayatta mücadele verenler –ya da isterseniz onlara roman kahramanları diyelim– gerçek insanlar, hem de son derece gerçek kişiler; ve onlar okurların onlara verdikleri kadarıyla değil, kendilerinin içtenlikle isteyerek ya da içtenlikle istemeyerek olmak istedikleri kadarıyla gerçek kişiler.

II

Yazın sanatında gerçekçilik denilen şey kadar belirsiz daha başka bir şey yoktur. Nasıl bir şeydir gerçekçilik denilen şeydeki gerçekler?

İşin doğrusu şu ki, gerçekçilik denilen ve tümüyle dışta yani dış

görünüşte olan, anlatılanların dış kabuğunda bulunan ve gözle görülür olan şey, şiirsel ve yaratıcı sanatla değil, yazınsal sanatla ilgilidir. Bir şiirdeki –zaten en güzel öyküler birer şiirdir– ya da yaratılan bir eserdeki gerçekçilik, eleştirmenlerin gerçeklik dedikleri şey değildir. Bir yaratıdaki gerçeklik, içsel, yaratıcı ve irade gücüyle oluşturulmuş bir gerçekliktir. Şair, yarattığı kişileri –canlı kişileri– gerçekçilik denilen yoldan yaratmaz. Gerçekçi yazarların yarattığı kişiler, çoğunlukla, iplerini çekince hareket eden ve göğsünün içinde, Pedro Usta'nın sokaklardan ve meydanlardan toplayıp defterine not ettiği cümleleri tekrarlayan bir gramofon taşıyan, giydirilmiş mankenlerdir.

Bir insanın içsel gerçekliği, gerçek gerçekliği, sonsuz gerçekliği, şiirsel ya da yaratıcı gerçekliği hangisidir? Bu kişi ister etten kemikten yapılmış olsun, ister kurgusal dediğimiz türden olsun, hiç fark etmez. Çünkü Don Quijote, Cervantes kadar gerçektir, Hamlet ya da Macbeth de Shakespeare kadar; ve benim Augusto Pérez'im bana o sözleri söylerken belki de haklıydı (*Sis* adlı romanımın –tam bir romandı o!– 207. sayfasına bakın). Kendi öyküsünün ve ötekilerin öykülerinin, hatta benim kendi öykümün gün yüzüne çıkmaları için belki de benim bir bahaneden başka bir şey olmadığını söylemişti.

Bir insanın en içsel, en yaratıcı, en gerçek yanı nedir?

Ben burada Oliver Wendell Holmes'un –*The Autocrat of the Breakfast Table*,¹ III adlı eserinde– üç ayrı Juan ve üç ayrı Tomás hakkındaki o harikulade kuramına değinmek zorundayım. Wendell Holmes, bu iki kişi, yani Juan ve Tomás konuşurlarken, aslında konuşmakta olan altı ayrı kişi olduğunu söylüyor bize:

Üç Juan:

1. Gerçek Juan: Yalnızca Yaratıcısı tarafından tanınan Juan

1. Kahvaltı Sofrası Otokratı. (Y.N.)

2. Juan'ın idealize ettiği Juan: Asla gerçek olmayan ve çoğunlukla ona hiç benzemeyen Juan
3. Toms'ın idealize ettiği Juan: Asla gerçek olmayan, Juan'ın ideal Juan'ı da olmayan ve her ikisine de çoğunlukla benzemeyen Juan

Üç Toms:

1. Gerçek Toms
2. Toms'ın ideal Toms'ı
3. Juan'ın ideal Toms'ı

Yani, birinin gerçekte olduğu kişi, olduğunu sandığı kişi ve başkasının onu sandığı kişi. Oliver Wendell Holmes sonra da bunların her birinin değeri üzerinde fikir yürütmeye geçiyor.

Ama ben, entelektüel bir *yankee* olan Wendell Holmes'unkinden farklı bir yol çizmek zorundayım. Ben diyorum ki, insanın Tanrı'nın yarattığı kişiden –eğer insan Tanrı'nın yarattığı gibi bir kişiye–, başkalarının gözünde olduğu kişiden ve kendisinin olduğunu sandığı kişiden başka, bir de olmak istediği kişi vardır. Bu kişi, yani insanın olmak istediği kişi, onun içindedir, ruhunun derinliklerindedir, onun yaratıcısıdır ve gerçeğin ta kendisidir. Ve bizler olduğumuz kişi değil, olmak istediğimiz kişi uğruna ya selamete çıkarız ya da mahvolup gideriz. Tanrı, sonsuza kadar olmak istediği şey için kişiyi ya ödüllendirecek ya da cezalandıracaktır.

Öyle bir kişi olmak isteyen ve öyle bir kişi olmak istemeyen insanlar nasıl varsa, gerçek hayattaki etten kemikten yapılma insanlar ve *novela*'lardaki ya da *nvola*'lardaki etten kemikten yapılma gerçek insanlar için de aynı şey geçerlidir. Kendi iradeleriyle, ya da isterseniz irade değil de miradeleriyle diyelim, öyle olmamayı isteyen roman kahramanları vardır.

Ancak sözüme devam etmeden, bırakın da belli bir kişi olmama-
yı isteme ile belli bir kişi olmayı istememenin aynı kapıya çıkmadığını
açıklayayım.

Aslında şu şekilde dört durum vardır: a) öyle olmayı istemek ve b)
öyle olmamayı istemek şeklindeki iki olumlu durum; ve c) öyle olmayı
istememek ve d) öyle olmamayı istememek şeklindeki iki olumsuz du-
rum. Örneğin şöyle olabilir: Tanrı'nın var olduğuna inanmak,
Tanrı'nın var olmadığına inanmak; Tanrı'nın var olduğuna inanma-
mak ve Tanrı'nın var olmadığına inanmamak. Tanrı'nın var olmadığı-
na inanmak, Tanrı'nın var olduğuna inanmamak ile birdir; belli bir
kişi olmamayı istemek de belli bir kişi olmayı istememekle aynı şey-
dir. Öyle olmayı istemeyen kişiden şiirsel ya da öyküsel bir yaratı zor-
lukla çıkarılabilir; ama öyle olmamayı isteyen kişiden evet, öyküsel
bir yaratı çıkarılabilir. Ve o şekilde var olmamayı isteyen kişi, elbette
ki kendi kendini yok eden kişidir.

Var olmamayı isteyen kişi, bunu var olarak ister.

Ne o? Size çok mu karmaşık geldi? Bütün bunlar size çok karma-
şık geliyorsa ve bunları yalnızca anlamamakla kalmayıp aynı zaman-
da hissetmekten, hem de tutkulu ve trajik bir biçimde hissetmekten
de âcizseniz, kafanızda asla gerçek kişiler yaratamazsınız ve sonuçta
hiçbir öyküden zevk alamazsınız, hatta kendi yaşam öykünüzden bi-
le. Çünkü herkesin bildiği gibi, ancak bir sanat eserini kendi içinde
yaratabilen, onu yeniden yaratabilen ve kendisi de onunla birlikte ye-
niden yaratılan kişi o eserin zevkine varabilir. İşte bu yüzden Cervan-
tes *Örnek Alınacak Öyküler*'inin önsözünde “insanın kendini yenile-
diği dinlerce saatleri”nden söz ediyordu. Ben de onun *Licenciado
Vidriera*'sını yeniden yaratırken kendimi de yeniden yaratmış oldum.
Ve sonunda ben kendim *Licenciado Vidriera* olup çıktım.

III

O halde anlaştık; yani bu konuda anlaştık gibi geliyor bana: En gerçek, en reel, en *realis*, en *res* insan –yalnızca şu ya da bu şekilde davranan kişi gerçektir–, öyle ya da böyle olmak isteyen ya da istemeyen, yani kendi kendini yaratan kişidir. Ancak, Kant’vari bir tabirle kendi kendinin ilham perisi diyebileceğimiz bu insanın, istençli ve ideal olarak –idea-istenç ya da irade gücüyle– var olan bu insanın, birtakım olayların yaşandığı, gözle görülür, rasyonel bir dünyada, yani sözde gerçekçilerin dünyasında yaşaması gerekir. Ve bir rüyadan ibaret olan hayatı düşlemek zorundadır. İşte buradan, yani bu gerçek insanların birbirleriyle karşılaşmalarından trajedi ve komedi, yani *novela* ya da *nivola* ortaya çıkar. Ama asıl gerçeklik içsel olandır. Gerçekliği ne süslemeler oluşturur, ne dekorlar, ne kostümler, ne manzaralar, ne mobilyalar, ne mizansen, ne şu ne bu...

Her ikisi de birer hayalperest olan Segismundo ile Don Quijote’yi kıyaslayın. Don Quijote’nin hayatındaki gerçeklik, yel değirmenleri değil, devlerdir. Değirmenler yalnızca olaylarla birlikte var olan görünüsel varlıklardır; devlerse ilhamla var olmuş içsel yaratıklar. Onun kurduğu düş hayatın ta kendisidir, gerçektir, yaratılmış bir dünyadır. Aziz Pavlus’a göre inanç, gerçekleşmesi umulan şeylerin özünden başka bir şey değildir ve beklenen o şey de bir düştür. İnanç gerçekliğin kaynağıdır, çünkü hayatın kendisidir. İnanmak yaratmaktır.

Yoksa *Odysseia*, yani bir roman, hem de gerçek bir roman olan bu destan, gerçekçi bir yazarın sanatına asla sokmayacağı bir hayal âleminin mucizelerini bize anlatırken daha mı az gerçekçi oluyor?

1898 kuşağının en güçlü kalemlerinden Miguel de Unamuno'nun felsefesinin ve yazınının timsali olarak görülebilecek *Üç Örnek Öykü ve Bir Önsöz*'de dönüm noktasındaki İspanya'ya gökten üç elma düşüyor. Ancak bu elmaların tadı çok acı! Tutkuya, gurura, kıskançlığa ve aşka dair eskimeyen fikirler içeren her ibret dolu hikâyesinde Unamuno insanlık durumuna zamanının ötesinde bir varoluşçu pencereden bakarak absürd doğamızı ve ihtiraslarımızı abartısız, sade ancak oldukça çarpıcı bir dille resmediyor.

#ispanyolmodernleri #aileyapısı #varoluşçuluk
#soyağacı #evlilik #ibretlik

canyayinlari.com | f | i | t | canyayinlari

öykü

ISBN 978-975-07-4470-9

9 789750 744709